

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

ΜΟΔΑ

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

ΚΑΙΡΟΣ

Η δίκη της Νυρεμβέργης

Στο εδώλιο η ηγεσία των Ναζί, με στόχο την απονομή Δικαιοσύνης και την ανάδειξη της ιστορικής αλήθειας

Του ΝΙΚΟΥ ΖΑΪΚΟΥ*

Όταν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έγιναν γνωστές οι θηριωδίες των Ναζί, ο συνασπισμός των συμμαχικών δυνάμεων, τα Ηνωμένα Έθνη, δεσμεύτηκε να οδηγήσει όσους εγκληματίσαν ενώπιον της Δικαιοσύνης.

Μετά την ήττα και την άνευ όρων παράδοση της Γερμανίας την 5η Ιουνίου 1945, το εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς υποκα-

66
χρόνια
πριν

ταστάθηκε από ένα Συμμαχικό Συμβούλιο Ελέγχου. Η ιδέα της άμεσης εκτέλεσης των ανώτερων ιεραρχικά ναζιστών εγκληματιών με συνοπτική διαδικασία δεν εφαρμόστηκε ως αντίθετη στις αξίες των Ηνωμένων Εθνών, αν και την εποχή εκείνη συγκέντρωνε την υποστήριξη της κοινής γνώμης. Επικράτησε η μειοψηφία και τον Αύγουστο 1945 στο Λονδίνο αποφασίστηκε η σύσταση ενός Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου με δικαστές από τις μείζονες συμμαχικές δυνάμεις: τη Μεγάλη Βρετανία,

τη Γαλλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Σοβιετική Ένωση. Ως τόπος διεξαγωγής της δίκης επιλέχθηκε η Νυρεμβέργη, μια πόλη με φορτισμένο ναζιστικό παρελθόν.

Η δικαστική δίοδος θα συνέβαλε εξάλλου στην καταγραφή των ναζιστικών εγκλημάτων, που είχαν δεκάδες εκατομμύρια θύματα.

Σύμφωνα με την πρόθεση των συντελεστών της, ο σκοπός της δίκης δεν ήταν μόνο η απονομή Δικαιοσύνης, αλλά και η ανάδειξη της ιστορικής αλήθειας.

Δίωξη για τέσσερα είδη εγκλημάτων

Εξαιτίας του πρωτοφανούς αριθμού των ναζιστικών εγκλημάτων, των διαφορετικών τόπων τέλεσης, του μεγάλου αριθμού των δραστών και των εκατομμυρίων θυμάτων, τέθηκαν περίπλοκα δικαιοπολιτικά προβλήματα. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Εγκλήματα Πολέμου, που συνέταξε το κατηγορητήριο, έκρινε ότι οι «μειζονες εγκληματίες πολέμου» - Χέρμαν Γκέρινγκ κ.ά.- θα έπρεπε να κατηγορηθούν κυ-

ρετική αριθμητική κλίμακα, τόσο πριν, όσο και μετά τον Πόλεμο, τόσο στη Γερμανία, όσο και στις κατεχόμενες χώρες. Σύμφωνα με την Επιτροπή για τα Εγκλήματα Πολέμου, το τότε ισχύον διεθνές δικαίο παρέμενε αδιάφορο για τη σχέση του κράτους με τους πολίτες του και, κατά συνέπεια, τα άγρια εγκλήματα από το 1933 έως το 1939 εις βάρος Γερμανών πολιτών που οι Ναζί κατέτασαν στις παραπάνω ομάδες, θα παρέμεναν δικαστικά αδιάφορα ως «εσωτερικά θέματα» του γερμανικού κράτους.

Μετά από εργώδεις προσπάθειες μη κυβερνητικών οργανισμών, απαγγέλθηκαν εντέλει κατηγορίες και για τα εγκλήματα εις βάρος άμαχου πληθυσμού λόγω «φυλής», θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων ή σωματικής κατάστασης, τα οποία ονομάστηκαν «εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας». Επίσης, την εποχή εκείνη τα κράτη δεν είχαν καταρτίσει μια ειδική διεθνή πράξη που να απαγορεύει νομικά τη γενοκτονία, έναν όρο που διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον νομομαθή Ραφαέλ Λέκνιν το 1944. Η σχετική Σύμβαση καταρτίστηκε το 1948 και έτσι στη Νυρεμβέργη δεν απαγγέλθηκε ειδικά κατηγορία για την έμμονη και διακριτή πολιτική προτεραιότητα των Ναζί να καταστρέψουν ολοκληρωτικά τους Εβραίους της Ευρώπης. Σύμφωνα με το καταστατικό του, το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο ήταν αρμόδιο για τη δίωξη των εξής πράξεων: α) Κοινό σχέδιο ή συνωμοσία για εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, β) Εγκλήματα κατά της ειρήνης, δηλαδή σχεδιασμός, προπαρασκευή και τέλεση επιθετικού πολέμου, γ) Εγκλήματα πολέμου, δηλαδή παραβιάσεις των «νόμων και των εθίμων του πολέμου», όπως η θανάτωση και η κακοποίηση άμαχου πληθυσμού και αιχμαλώτων, τα καταναγκαστικά έργα, η λεηλασία και η καταστροφή πόλεων και χωριών και δ) Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Οι κατηγορούμενοι στο εδώλιο της Νυρεμβέργης. Ο βασικός κατηγορούμενος ήταν ο Χέρμαν Γκέρινγκ (στο αριστερό άκρο της πρώτης σειράς), ο οποίος εθεωρείτο ο σημαντικότερος εν ζωή αξιωματικός του Τρίτου Ράιχ, μετά τον θάνατο του Χίτλερ.

Το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο ήταν αρμόδιο για τη διερεύνηση εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ειρήνης, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και κοινού σχεδίου ή συνωμοσίας για τα εγκλήματα αυτά.

ρίως για επιθετικό πόλεμο. Στο σημείο αυτό, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι οι Ναζί σχεδίαζαν να δημιουργήσουν μια φυλετικά ομοιογενή κοινωνία «αριών», που θα βασιζόταν σε σχέση αίματος και στην οποία δεν θα είχαν θέση οι δήθεν «κατώτερες φυλές» (κατεχόχαν Εβραίοι, αλλά και Σίντι, Ρομά, Σλάβοι), τα «ακωνώνητα στοιχεία» (π.χ. ομοφυλόφιλοι, αλκοολικοί), οι πολιτικοί αντιφρονούντες (π.χ. κομμουνιστές), διάφορες θρησκευτικές ομάδες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, που για τους Ναζί ήταν «ζωή ανάξια για να ζει».

Εκτός από την απώλεια εκατομμυρίων στρατιωτών στα πεδία των μαχών, τη θανάτωση εκατομμυρίων Σοβιετικών αιχμαλώτων πολέμου και πολιτών που υπήρξαν θύματα γερμανικών αντιποίνων κατά τους επεκτατικούς πολέμους της Γερμανίας, τα άμαχα θύματα του ναζισμού προήλθαν από όλες τις παραπάνω ομάδες, σε διαφο-

403 ανοιχτές συνεδριάσεις

Η δίκη άρχισε στις 22 Νοεμβρίου 1945. Παρότι τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας «πριν και κατά τον πόλεμο» συμπεριλήφθηκαν στο καταστατικό του, εντούτοις το Δικαστήριο έκρινε ότι θα ασχοληθεί μόνο με την μετά το 1939 περίοδο και δεν εξέτασε διεξοδικά τα εγκλήματα σχετικά με τα πρώτα στρατόπεδα συγκέντρωσης, το πρόγραμμα «ευθανασίας» των ατόμων με ειδικές ανάγκες ή τη Νύχτα των Κρυστάλλων. Επίσης, οι εισαγγελείς δεν ασχολήθηκαν συστηματικά με τα ειδικότερα κοινά στοιχεία που συνέδεαν τα θύματα των μαζικών εγκλημάτων σε κάθε διαφορετική περίπτωση. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Σοβιετικό εισαγγελέα Ρόμαν Ρουντένκο, οι πληθυσμοί των κατεχόμενων χωρών και όλοι οι κάτοικοι της Ανατολικής Ευρώπης υπέστησαν ανελέητες διώξεις και μαζική εξόντωση, πάνω από όλα οι σλαβικές χώρες: «ιδιαιτέρως Ρώσοι, Ουκρανοί, Λευκορώσοι, Πολωνοί, Τσέχοι, Σέρβοι, Σλοβένοι, Εβραίοι», ενώ ως προς τη Σοβιετική Ένωση ο ίδιος αναφέρθηκε «στον ανελέητο αφανισμό του σοβιετικού λαού για πολιτικούς και φυλετικούς λόγους». Οι περισσότεροι από τους κατηγορούμενους δήλωσαν άγνοια για τις κατηγορίες ή ότι εκτελούσαν διαταγές των ανωτέρων

Γόακιμ φον Ρίμπεντροπ

Χέρμαν Γκέρινγκ

Ρούντολφ Ες

τους στο πλαίσιο του ναζιστικού κρατικού μηχανισμού, χωρίς να μετέχουν σε κάποιο κοινό σχέδιο. Πραγματοποιήθηκαν 403 ανοιχτές συνεδριάσεις. Στη δίκη κατέθεσαν 94 μάρτυρες, ενώ άλλοι 143 απάντησαν σε γραπτά ερωτηματολόγια. Η δικαστική κρίση διαμορφώθηκε κατ' εξοχήν με βάση χιλιάδες γραπτές καταθέσεις και εκατοντάδες χιλιάδες έγγραφα.

Διαδικασία - ορόσημο

Μέχρι το 1949 πραγματοποιήθηκαν 12 ακόμη λιγότερο γνωστές, αλλά μείζονος σημασίας δίκες στη Νυρεμβέργη, στο πλαίσιο των οποίων δικάστηκαν 185 αξιωματικοί, διπλωμάτες, στρατιωτικοί, ιατροί, νομικοί και βιομήχανοι. Οι μεταγενέστερες αυτές δίκες αποκάλυψαν καιρές πιτυχές μιας ευρύτερης εμπλοκής στην τέλεση εγκλημάτων κάθε είδους. Όμως, η πρώτη δίκη της Νυρεμβέργης συγκλόνισε τη σχετική απροετοίμαστη διεθνή κοινή γνώμη με τις αποκαλύψεις για τις ναζιστικές θηριωδίες. Σύμφωνα με τον νομικό θετικισμό, το Δικαστήριο υπήρξε απόρροια πολιτικής εκτίμησης και δημιουργήθηκε καθ' υπέρβαση του ισχύοντος διεθνούς δικαίου της εποχής του. Η άποψη αυτή είναι παραπλανητική και νομικά λανθασμένη. Παρά τις καινοτομίες του Δικαστηρίου, η αλήθεια είναι ότι οι δίκαιες πράξεις αποτελούσαν κατάφορες παραβιάσεις ισχυουσών διεθνών συμβάσεων για τα επιτρεπτά μέσα διεξαγωγής του πολέμου. Οι συμβάσεις αυτές διέθεταν παράλληλο εθιμικό κύρος, ήταν δηλαδή νομικά δεσμευτικές έναντι όλων των κρατών και εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα.

Τα ενοχοποιητικά τεκμήρια βρίσκονται στη διάθεση κάθε ερευνητή. Η δίκη της Νυρεμβέργης αποτέλεσε ορόσημο για την εξέλιξη της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης και ευρύτερα του διεθνούς δικαίου.

Ο 43χρονος Καρλ Μπραντ, προσωπικός γιατρός του Χίτλερ και υπουργός «υγείας και υγιεινής» του Γ' Ράιχ ακούει ανέκφραστος την ποινή του, από το δικαστήριο της Νυρεμβέργης: θάνατος δι' απαγχονισμού.

«Εις θάνατον» δώδεκα, στη φυλακή επτά, αθώοι τρεις

Η διαδικασία ολοκληρώθηκε την 1η Οκτωβρίου 1946. Από τους 22 κατηγορούμενους, σε 12 περιπτώσεις επιβλήθηκε η θανατική ποινή με απαγχονισμό - Χέρμαν Γκέρινγκ (αυτοκτόνησε πριν από την εκτέλεσή του), Μάρτιν Μπόρμαν (ερήμην), Χανς Φρανκ, Βίλχελμ Φρικ, Άλφρεντ Γιοντλ, Ερνστ Κάλτενμπρουνερ, Βίλχελμ Κάιτελ, Γιάοκιμ φον Ρίμπεντροπ, Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, Φρίτς Ζάουκελ, Άρτουρ Ζάις-Ινκβαρτ, Γουίλιους Στράικερ -σε επτά περιπτώσεις στερτητικές της ελευθερίας ποινές από δέκα χρόνια μέχρι ισόβια- Καρλ Ντένιτς (10 χρόνια), Βάλτερ Φουνκ (ισόβια, ελευθερώθηκε το 1957), Ρούντολφ Ες (ισόβια, αυτοκτόνησε στη φυλακή του Σπάνταου το 1987), Κόνσταντιν φον Νόιρατ (15 χρόνια, ελευθερώθηκε το 1954), Εριχ Ρέντερ (1-

Εμβληματικοί μηχανισμοί του ναζιστικού κράτους καταδικάστηκαν ως εγκληματικές οργανώσεις.

σόβια, ελευθερώθηκε το 1955), Μπάιλντορ φον Σίραχ (20 χρόνια), Άλμπερτ Σπέερ (20 χρόνια), ενώ υπήρξαν και τρεις αθώοι - Χανς Φρίτσε, Φραντς φον Πάπεν, Χγιάμπαρ Σαχτ. Ο κατηγορούμενος Ρόμπερτ Λάι αυτοκτόνησε πριν από τη δίκη.

Εμβληματικοί μηχανισμοί του ναζιστικού κράτους καταδικάστηκαν ως εγκληματικές οργανώσεις: τα κομματικά παραστρατιωτικά Τάγματα Προστασίας (SS), η Υπηρεσία

Ασφαλείας (SD), η Μυστική Κρατική Αστυνομία (Gestapo), καθώς και τα ηγετικά στελέχη του Ναζιστικού Κόμματος. Η τεκμηρίωση της απόφασης είναι εξαντλητική, ενώ ένα συνοπτικό τμήμα της αφιερώθηκε στη «δίωξη των Εβραίων» με αναφορά στην ασύλληπτη βεβήλωση του σώματος των αμάχων: «Τα μαλλιά των γυναικών θυμάτων κουρεύονταν πριν να τις δολοφονήσουν και αποστέλλονταν στη Γερμανία, για να χρησιμοποιηθούν εκεί στα εργοστάσια παραγωγής στρωμάτων. Τα ρούχα, χρήματα και τιμαλφή των εγκλειστών φυλάσσονταν και αποστέλλονταν στις αρμόδιες υπηρεσίες για διαρρύθμιση. Μετά την εξόντωση, τα χρυσά δόντια και σφραγίσματα αφαιρούνταν από τα κεφάλια των πτωμάτων και αποστέλλονταν στην Τράπεζα του Ράιχ.

Μετά την αποτέφρωση, οι στάχτες χρησιμοποιούνταν για λίπασμα και σε ορισμένες περιπτώσεις έγιναν απόπειρες να χρησιμοποιηθεί το λίπος από τα σώματα των θυμάτων στην εμπορική βιομηχανία σαπουνιού». Στα χρόνια που ακολούθησαν, η έκταση της γενοκτονίας των Εβραίων σε ειδικά στρατόπεδα θανάτωσης έγινε εντέλει γνωστή έξω από τις δικαστικές αίθουσες μέσω της συστηματικής ιστορικής έρευνας και απόδειξης. Τα μαζικά εγκλήματα σε βάρος των Σίντι και των Ρομά αγνοήθηκαν σχεδόν ολοκληρωτικά τότε, όπως και σήμερα.

* Ο κ. Νίκος Ζάικος είναι επικουρός καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στο Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών Φλώρινας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.